

Itinerari d'art urbà

Per treballar a l'aula

Actualització: octubre 2023

1. Girona: festivals i context	3
2. Art urbà i graffitis	5
3. Tècniques	7
4. La noció site-specific	7
5. Bibliografia	8
6.. Recorregut	10
7. Crèdits	28

1. Girona: festivals i context

Històricament, Girona i especialment la seva perifèria, amb Salt al capdavant, ha estat una ciutat vinculada a moviments urbans. La cultura del hip hop va desplegar-se amb força als anys 90 i 2000, quan van sorgir noms com Arianna Puello, Nomah o Geronación. El hip hop anava de la mà de la cultura skater, que va establir el seu punt de trobada per patinar sota les vies, molt a prop de l'estació de trens. Aquest moviment va deixar la seva empremta amb nombrosos graffitis i tags. El més famós va ser l'icònic "perch" que amb el seu símbol de penjador va omplir persianes, parets i senyals de trànsit sense que les autoritats municipals arribessin a esbrinar mai la seva identitat.

El Festival Milestone (2012 - 2019) i el Festival Monar'T (2019 -) són dos dels esdeveniments que en els darrers anys han impulsat l'art urbà a Girona, convidant artistes internacionals, però també sense oblidar-se del context local i teixint aliances amb entitats i associacions de diferents barris. De manera puntual, també el Festival Inund'art (en actiu des de 2005) ha acollit algunes intervencions urbanes.

1.1 Festival Milestone

Aquest festival va ser programat per primera vegada l'any 2012. És un projecte cultural que reivindica les intervencions artístiques al carrer combinades amb el pensament contemporani. En les diferents edicions que s'han dut a terme, la ciutat de Girona s'ha anat omplint del que denominem art urbà. La paraula anglesa milestone significa «fita», les fites són els elements que ens serveixen de referència, que marquen itineraris, punts que localitzen i ens posicionen dins una geografia. Les intervencions artístiques al carrer que es duen a terme amb el Milestone Project han esdevingut això mateix, fites, senyals a la ciutat que ens permeten establir itineraris on conèixer alguns dels artistes d'arreu del món que treballen en l'art urbà.

La darrera edició que va tenir lloc a Girona es va celebrar el 2019. Després, al 2021, es va reprendre i l'organització va optar per un festival d'art urbà de petit format a Ripoll. Des d'aleshores, no s'ha tornat a celebrar, però algunes de les intervencions segueixen vives i resisteixen el pas dels anys. D'altres, responent a la mateixa naturalesa de les intervencions d'art urbà, han anat desapareixent o han estat reescrites, esborrades o eliminades de l'espai públic.

1.2. Monart

Gairebé com si prengués el testimoni del Milestone, el Festival Monart va celebrar la seva primera edició el 2019. Amb un esperit més perifèric, es tracta d'un festival anual de murals i art urbà que té lloc als barris de Santa Eugènia i Can Gibert del Pla. Té un esperit de caire més social i multicultural, de fet, neix com una iniciativa comunitària, implicant diferents associacions i entitats dels barris on es duu a terme.

L'itinerari d'art urbà presentat en aquest dossier no inclou les intervencions del festival Monar'T, ja que se centra en aquelles que es poden visitar a la zona centre de la ciutat. La informació específica de les intervencions de cada any pot ser consultada al seu web: <https://festivalmonart.cat>

1.3. Altres esdeveniments i intervencions espontànies.

Cal mencionar el festival Inund'art com una de les iniciatives que, de manera puntual, també han donat cabuda a l'art urbà. Segons el seu propi web, Inund'Art sorgeix de la necessitat de donar sortida i visibilitat a les noves formes d'art contemporani i de crear un fòrum de reflexió i intercanvi cultural a Girona i les seves comarques, impulsat per un grup d'artistes i professionals de la cultura a l'entorn de l'any 2005.

Aquest dossier també vol parar especial atenció a aquelles intervencions urbanes que són de caire més espontani o que, almenys, no s'emmarquen en un context tan concret com festivals i altres esdeveniments artístics. Algunes d'elles suposen tot un repte per esbrinar-ne l'autoria, quelcom que forma part de la pròpia naturalesa de l'art urbà.

2. Art urbà i graffitis

Què és el primer que ens ve al cap quan parlem d'art urbà? Segurament, quasi sempre, pensem en els graffiti, una paraula que utilitzem habitualment però que és italiana i significa «marca o inscripció feta rasant o ratllant un mur». El terme, encara que sembli molt actual, ens ve del segle XIX, el va popularitzar un arqueòleg italià, Raffaele Garrucci, per parlar dels graffiti als murs des d'època romana. En aquests antics murs es poden llegir consignes polítiques, insults, declaracions d'amor i també hi trobem dibuixos. Fer marques a les parets és tan antic com l'ésser humà. La paraula serà recuperada, pels diaris nord-americans, per definir allò que estava succeint als carrers i es farà popular en altres idiomes.

Per parlar dels graffiti que coneixem actualment ens hem de situar al segle XX, a finals dels anys seixanta, a la ciutat de Nova York, on els diaris van utilitzar la paraula graffiti per parlar de les pintades que es van popularitzar de forma massiva als barris més degradats i superpoblats. Les primeres expressions que van omplir metros i trens de Nova York van ser les signatures, els denominats tags. Pintaven als trens, sobretot, perquè així la seva signatura era vista per tota la ciutat, tot i que suposava un risc alt, a vegades ho feien mentre estava en marxa el metro.

Vagó de metro ple de tags. Nova York, 1973. Imatge: domini públic.

Aquesta forma d'expressió, de deixar una empremta, es va fer molt popular i els writers —escriptors—, com se'ls va conèixer també, van evolucionar de l'escriptura senzilla a formes més complicades i originals: fer la lletra amb vora, les lletres «bombolla», en forma de bloc, d'estil salvatge, en forma de 3D fins a la incorporació d'imatges del món del còmic, dels dibuixos animats i un llarg etcètera de manifestacions amb les quals diferenciar-se de la resta.

Alguns dels joves que formen part d'aquest moviment seran els precursors del que avui denominem art urbà, com Jean-Michel Basquiat, Dan Witz o Keith Haring. Tots ells comencen les seves expressions artístiques al carrer, influenciats per l'estètica dels graffiti, però van acabar passant a les galeries i després als museus.

We are the youth de Keith Haring, 1987. Imatge: Wikimedia / Rgs25

La denominació street art —art urbà— serà utilitzada per primera vegada als anys vuitanta per parlar de les obres que tenen lloc a l'espai urbà i que no podien ser considerades graffiti, tant per les tècniques de realització com per les motivacions per fer-les.

Els grafiters se centren en un joc de dominació territorial —en llocs de difícil accés— on mostrar l'expressió de les seves signatures. Aquests codis només poden ser entesos per altres grafiters que entren dins el joc. Les persones que utilitzen com a forma d'expressió l'art urbà volen transmetre un missatge que està pensat per al lloc on està situat i per als vianants que veuran les seves obres. Les tècniques que s'utilitzen per a l'art urbà van més enllà dels esprais —habitualment utilitzats al graffiti—, es poden utilitzar adhesius, ciment, explosius o intervenir amb projeccions de vídeo. Art urbà és un gran calaix de sastre que engloba moltes manifestacions artístiques que es duen a terme als carrers de la ciutat.

Els materials i tècniques emprades també és un dels altres factors a tenir en compte, no tots els materials resisteixen les inclemències del temps. Les obres d'art urbà tenen quelcom d'efímer i fràgil, a més a més d'estar exposades a la pluja, el sol i la contaminació atmosfèrica també ho estan a ser tapades o modificades.

De fet, algunes de les obres d'anteriors edicions de festivals d'art urbà com el Milestone ja han desaparegut i tan sols ens queden les fotografies que es van fer en el seu moment. A l'itinerari que hem preparat veurem diferents tipologies d'intervencions, estètiques i temàtiques a l'espai urbà.

3. Tècniques

Les primeres signatures a les parets es feien amb retoladors, pintures i pinzells, fins que l'esprai —molt més ràpid per pintar—els va desplaçar. Els primers esprais que es van utilitzar eren els que s'utilitzaven per pintar els cotxes. Com que la demanda d'aquest tipus de pintura era important es van començar a fabricar especialment per als grafiters tenint en compte la gamma de colors i les embocadures que faciliten la realització de treballs amb més precisió.

Actualment, com veurem a l'itinerari d'art urbà, se segueixen utilitzant aquestes primeres tècniques pictòriques però s'hi afegiran adhesius (stickers), plantilles (stencils), cartells o fotocòpies que permeten dues coses: més rapidesa a l'hora de treballar i la possibilitat de reproduir en sèrie les obres en més d'una intervenció. També veurem altres tècniques que ja no són pictòriques sinó que s'apropen més a les escultòriques com el gravat de la pedra del mur o la utilització de plaques de ciment per gravar els dibuixos.

4. La noció site-specific

En el context de l'art urbà, el terme site-specific es refereix a una manifestació artística que ha estat dissenyada o creada específicament per a un lloc o un entorn particular. Això significa que la peça o obra d'art no és transportable, que no està pensada per a moure's a un altre context, sinó que està íntimament lligada a les característiques i a la ubicació del lloc pel qual ha estat concebuda. D'igual manera, habitualment es busca una relació més directa amb el públic, al qual es vol proporcionar una experiència única en un context particular.

Aquesta és una idea que reprendrem durant l'itinerari, ja que hi ha diverses intervencions que fan referència a temàtiques locals i/o que estan concebudes per ser realitzades en un espai concret i no un altre.

5. Bibliografia i recursos per conèixer-ne més:

Abarca, J.(2009). *Urbanario*. Recuperat de: <http://urbanario.es/>

Abarca, J.(2010). *El postgraffiti, su escenario y sus raíces: graffiti, punk, skate y contrapublicidad*. (Tesi doctoral). Recuperat de: <http://eprints.ucm.es/11419/>

Casas, M. (2014). *Del graffiti a l'street art: estudi dels espais d'intervenció, l'àmbit públic i la institucionalització*. (Treball fi de grau). Recuperat de: <http://hdl.handle.net/10256/10050>

De la Madrid, G. (2009). *Escrito en la pared*. Recuperat de: <http://www.escritoenlapared.com/>

Meléndez, A. (2013). *Ilustradores de pared en Madrid*. *Arte y Ciudad – Revista de investigación-*, 3:569-586. Recuperat de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4704608.pdf>

Audiovisuals:

Metrópolis vintage: años 80. Recuperat de: <http://www.rtve.es/television/20141017/metropolis-vintage-1-arte-urbano-anos-80/1031639.shtml>

Metrópolis: arte urbano 1. Recuperat de: <http://www.rtve.es/alcarta/videos/metropolis/metropolis-arte-urbano-1/1312802/>

Metrópolis: arte urbano 2. Recuperat de: <http://www.rtve.es/television/20120203/arte-urbano-ii/495222.shtml>

Big Black Ball. Intervenció artística de Boris Hoppek a Milestone 2013: <https://vimeo.com/62751180>

Webs dels artistes de l'itinerari

108: <http://www.108nero.com/>

3ttman: <https://3ttman.com/>

Agostino Iacurci: <http://www.agostinoiacurci.com/>

Boris Hoppek: <http://www.borishoppek.de/>

Btoy: <https://www.flickr.com/photos/btoy/>

Cyop & Kaf: <http://www.cyopekaf.org/en>

Cristina Lliurat: <http://cargocollective.com/cristinalliurat>

El xupet negre: <https://elxupetnegre.com/>

Ericailcane: <http://www.ericailcane.org/>

Jofre Oliveras: <https://jofreoliveras.wordpress.com/>

Kram: <http://www.kram.es/category/wellcome/>

Milu: <http://www.widewalls.ch/artist/milu-correch/>

Momo: <http://momoshowpalace.com/>

Lucy Maclaughlan: <http://lucy.beat13.co.uk/>

Marta Salvador: <https://www.martasalvador.net/>

Okuda: <https://okudasanmiguel.com/>

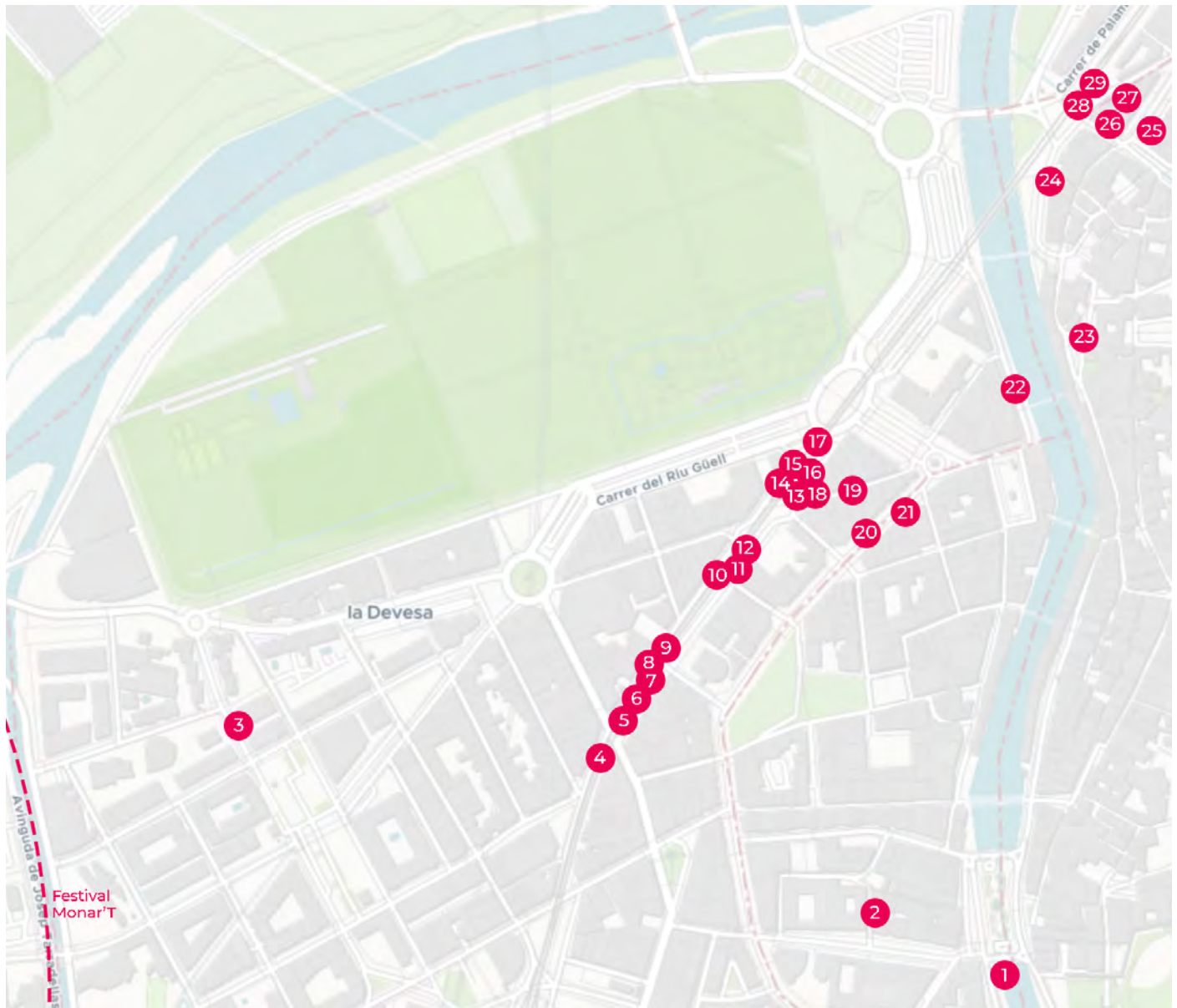
Pau Morales: <https://www.paumorales.com/>

Rata con corbata: <https://www.rataconcorbata.com/>

Reskate: <https://www.reskatestudio.com>

Vhils: <http://vhils.com/>

6. Itinerari

1 MOMO
2 Cyop & Kaf
3 Okuda
4 3ttman
5 Cyop & Kaf
6 Milú
7 Boris Hoppek
8 El xupet negre
9 108
10 Kram
11 Btoy
12 Culkeeen
13 Rata con corbata
14 Marta Salvador
15 Cristina Lliurat

16 Jofre Oliveras
17 La Perra Laika
18 Ericalcaine
19 Pau Morales
20 3ttman
21 sokun
22 Pau Morales
23 bushido ronin
24 Pau Morales
25 RICE
26 Agostino Iacurci
27 reskate
28 Lucy McLaughlan
29 Vhils

1 Momo
2012. Passeig del General Mendoza, 9

Momo és un artista nascut a San Francisco l'any 1974 que ha dut a terme tres intervencions a Girona, aquesta va ser la primera, l'any 2012. Les altres dues les va portar a terme en els dos anys següents i les podeu trobar a la carretera de Barcelona, 53 i a l'avinguda de Sant Narcís amb el carrer de Martí Sureda. Totes les obres desenvolupades a Girona tenen una estètica comuna: l'abstracció.

L'artista treballa sense cap referent figuratiu i les seves composicions les estructura a partir de formes geomètriques i el color, i estableix una relació entre les formes més contundents i la senzillesa de les línies que s'entrecreuen i componen una xarxa que juga amb la llum. El color té una gran importància en les seves obres, com podeu veure, l'artista explora les infinites possibilitats de la composició i el color. Tot i que semblen formes senzilles, els seus treballs són força complexos.

2 Cyop & Kaf 2013. Carrer dels Ginesta

Cyop & Kaf són dos artistes de Nàpols que han col·laborat en diversos indrets de la ciutat amb les seves intervencions en les edicions del Festival Milestone dels anys 2013 i 2014. L'any 2013 van executar obres al carrer del Montseny, on abans hi havia la Biblioteca Salvador Allende, i al carrer de Jeroni Real de Fontclara —que malauradament no es conserva.

Cyop & Kaf, que conserven la seva identitat encara en anonimat, van començar la seva trajectòria als anys noranta com a grafeters a Nàpols. Des d'aquells primers anys que pintaven els trens i els murs de l'extraradi de la ciutat fins a l'actualitat, segueixen parlant en els seus treballs sobre la societat i la natura humana. Els seus personatges, amb certs trets antropomorfs, tenen forma i aparença humana però no acaben de ser-ho. Solen utilitzar la ironia i la crítica en les seves intervencions.

A Girona, l'any 2013, ens van deixar un seguit de murals en què els personatges s'adapten a l'estructura de l'espai intervingut. Les figures són pintades amb tintes planes sense cap mena de volum amb tres colors bàsics: el negre, el blau i un color terrós. Aquest que podem veure al carrer dels Ginesta formaria part d'aquesta mateixa sèrie, podem veure tres personatges que s'adapten a l'edifici i es relacionen en la distància en un joc de dimensions. Els dos més petits es dirigeixen cap a la figura que porta una mena de tronc punxegut.

3 Okuda
2017. Plaça Mela Mutermilch

Okuda és el pseudònim d'Óscar San Miguel Erice. Nascut a Cantabria l'any 1980, va estudiar Belles Arts a la Universidad Complutense de Madrid. És un pintor, escultor i dissenyador especialitzat en art urbà que des que va pintar el Kaos Temple (2015), una antiga església asturiana reconvertida en pista de skate, s'ha convertit en un dels artistes més reconeguts i cotitzats del panorama internacional. Els crítics d'art cataloguen el seu estil de surrealisme pop, mentre que d'altres consideren que les seves intervencions són visualment atractives, però que, en el fons, són superficials i no contenen cap missatge més enllà de l'estètic.

L'artista va crear aquesta gran paret vertical sense esbossos previs. Va crear-hi una colorista imatge femenina de cos sencer que s'inspira en una Venus que va veure a París. Sovint, l'artista reinterpreta escultures de l'art clàssic, així com símbols i animals, elements que reinterpreta amb seu particular estil de colors en què també empra figures fragmentades i geomètriques.

4 3ttman
2016. Carrer bernal boades
una manera d'autopresentar-se mateix any que emojis carrer

Amb el pseudònim de 3ttman, és conegut l'artista francès Louis Lambert. Quan va començar a pintar als carrers de Lille es va crear el seu alter ego artístic, amb tres caps. De fet el nom que utilitza per donar-se a conèixer té aquest significat, 3 têtes man —caps en francès i home en anglès.

Segons l'artista, això li permet tenir diferents punts de vista i inclús que siguin discordants entre ells —com el mateix ésser humà o la societat. Per això crea històries obertes i símbols que poden ser interpretats de diferents maneres.

De les dues intervencions que ha realitzat l'artista al festival Milestone, aquesta ens mostra gairebé un retrat en clau de figura amb 3 caps de gran forma.

5 Cyop & Kaf 2014. Carrer de Bonastruc de Porta

Tornem a parlar dels dos artistes napolitans, que també van fer altres intervencions al Festival Milestone del 2013. En aquestes noves intervencions de l'any 2014 podem veure moltes similituds amb les anteriors però també una diferència bàsica: ha desaparegut pràcticament el color i ens ofereixen només tres colors: negre, gris i blanc. Els personatges que representen ens parlen de diferents situacions d'opressió: lligats i emparedats, encadenats, amb una bena als ulls, penjant, suportant la columna.

Els colors utilitzats de forma simbòlica ens mostren gairebé sempre les persones de color negre, pintades de forma plana, sense cap tipus de volumetria, el gris queda reservat per a les estructures que les mantenen o reclouen i el blanc per representar un únic personatge que sembla ser dominador i les lligadures que els deixen o bé immobilitzats, cecs o bé penjant d'un fil. Els artistes ens mostren la condició humana i amb una narrativa crítica i irònica ens fan veure les relacions de dominació i poder entre éssers i l'intent de sobreviure en la nostra societat.

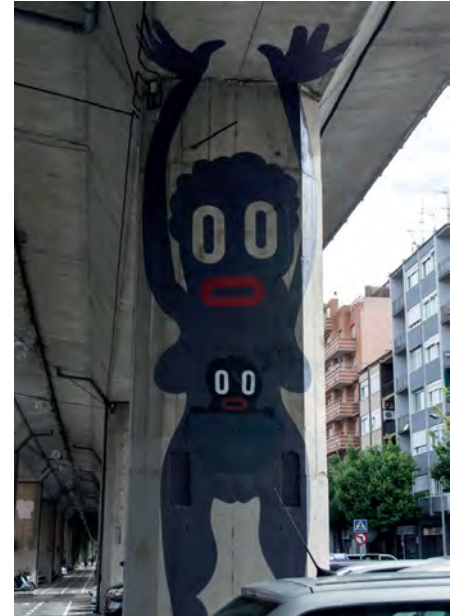

6 Milú

2015. Carrer de Bonastruc de Porta

Milu Correch és una artista argentina que va fer el seu primer mural l'any 2011. Ella mateixa explica que després de veure una pintura a les parets de la seva ciutat va decidir apuntar-se a un taller de pintura mural de Lean Frizzera i Emy Mariani. Des del començament de la seva trajectòria va signar els treballs amb el seu nom i cognom, sense utilitzar cap pseudònim —força habitual en l'art urbà. Habitualment treballa en grans superfícies de paret, pinta murals enormes en què mostra persones d'una forma molt realista. Realista en el sentit no tan sols de la còpia de la figura, sinó que també sol retratar personatges dels àmbits socials més desfavorits. Per això, s'inspira en la literatura, el cinema, els còmics o en la seva pròpia vida. Les temàtiques més habituals són les qüestions sobre la identitat i les arrels de les persones i les relacions que establím als llocs on vivim.

Tècnicament utilitza pintura plàstica que treballa amb el rodet i el pinzell. En la seva intervenció a Girona podem veure el contrast entre les figures situades en primer pla, els retrats d'una nena, una adolescent i un home vestits de blanc, que contrasten amb les formes de les siluetes del fons, en què descobrim uns trets entre figuració i simbolisme.

7 Boris Hoppek
2014. Carrer de Bonastruc de Porta

Artista alemany nascut l'any 1970 i que ha viscut durant molts anys a Barcelona. Va començar treballant com a artista urbà, però ha anat evolucionant i actualment també treballa en fotografia, pintura, vídeo, escultura i instal·lació. Aquest artista també ha col·laborat en el món publicitari. Boris Hoppek ha participat en el Festival Milestone en tres edicions, 2012, 2013 i 2014, i ha deixat un ampli ventall d'exemples d'allò que significa l'art urbà: intervencions pictòriques a les parets que interactuen amb els vianants en forma de bafarada —còmic— amb missatges. Va fer avançar un gran globus de plàstic negre pels carrers del Barri Vell de Girona. D'aquestes intervencions efímeres només resten les fotografies de les bafarades i el vídeo al seu canal de Vimeo de Big Black Ball.

L'any 2013 va crear una pintura mural gegantina a la Coma Cros de Salt, en la qual es podia veure un dels seus personatges més característics i que a les columnes de sota les vies va tornar a formular un any després. Amb aquests personatges, realitzats de forma senzilla amb tres ovals que defineixen els ulls i la boca. Amb aquestes figures ens vol parlar d'altres temes com la immigració —en el cas de Salt— o fer una crítica al tractament de la sexualitat en la nostra societat, en el cas de les intervencions sota les vies.

8 El xupet negre

Data desconeguda, carrer de Bonastruc de Porta

Amb el pseudònim «El xupet negre» és conegut un artista que l'any 1985 va començar a escriure frases de grups musicals a les parets de Barcelona i a dibuixar personatges amb rotuladors. El 1987 crea el logo d'«El xupet negre» amb el qual omple progressivament els carrers. Posteriorment, l'any 1994, es gradua en disseny gràfic a l'escola Llotja de Barcelona i obté el màster en publicitat creativa d'ESADE.

El seu logo apareix només amb el seu contorn, tot i que això no impedeix identificar-lo fàcilment. La seva trajectòria és un dels casos d'artistes que van començar a treballar de manera pionera a l'espai públic, de manera anònima i sent titllats de dur a terme actes vandàlics. Posteriorment, els ajuntaments i la consideració dels

graffitits i de l'art urbà canvia i comença a rebre encàrrecs per pintar persianes, murales, comerços i fins i tots espais del propi Ajuntament de Barcelona. Això l'ha dut a introduir el seu treball i ser reconegut en altres àmbits, com els mercats internacionals de moda (ha col·laborat amb Adidas, Nike, Carhartt o Munich, entre d'altres), les galeries d'art o el disseny gràfic i d'objectes.

9 108

2014. Carrer de Bonastruc de Porta

És el pseudònim amb el qual es coneix Guido Bisagni, un artista italià nascut a Alessandria, Itàlia. Va participar en l'edició 2014 de Milestone. En una de les entrevistes, l'artista explica que va començar a dibuixar tan aviat com va tenir un llapis a la mà. L'any 1992 va ser l'any en què es va trobar amb el món del grafit, va utilitzar diversos pseudònims amb els quals signava per indrets de la ciutat, fins a utilitzar només el número 108.

Al llarg dels anys ha anat transformant les seves inquietuds per apropar-se a un tipus d'intervencions molt més abstractes i misterioses, de grans taques negres que envaeixen els espais abandonats. Generalment el color que utilitza és el negre, color que li permet pensar només en la forma a la qual vol donar vida. A Girona, sota les vies del tren va deixar la seva empremta habitual, però aquesta forma negra que penja de la columna contrasta amb la pintura que va fer a l'edifici del mateix carrer. En la intervenció inusual utilitza el blanc com a color principal.

Aquesta gegantina pintura conserva encara l'interès de l'artista per mostrar-nos l'estructura de la forma, en aquest cas la reforça amb un joc de volums geomètrics realitzats amb la gamma de grisos i el vermell que li confereixen un dinamisme poc habitual en les seves obres negres.

10 Kram

2015. Carrer Bonastruc de Porta

Kram va participar al Festival Milestone l'any 2015, és un artista nascut a Barcelona que s'inicia com a grafiter a finals dels anys noranta i com molts de la seva generació durant un temps es dedicarà a fer tags —a escriure les parets—, tot i que aviat va començar a treballar fent murals. Durant uns anys combina l'experiència als carrers amb els estudis universitaris i desenvolupa un estil propi amb la recreació d'uns personatges molt propers als dibuixos animats, animals fantàstics amb trets humanitzats. En la seva intervenció sota les vies podem veure com integra a l'espai una mena de cocodril amable que juga amb el mòbil tot penjant del gronxador i una representació d'espelmes. En les dues intervencions Kram juga amb les figures i les situa en l'estructura en l'espai però treballant els colors amb un degradat d'ombres i llums que les dota d'una gran volumetria.

11 Btoy

2015. Carrer de Bonastruc de Porta

Btoy és el pseudònim amb el qual es coneix Andrea Michaelsson, una artista nascuda l'any 1977 a Barcelona. Durant quatre anys va estudiar dret però no va acabar la carrera i va estudiar fotografia. Va ser l'any 2002 quan va començar a treballar com a artista d'art urbà.

L'any 2015 va participar en el Festival Milestone . Aquest fet biogràfic queda reflectit als seus treballs en els quals habitualment combina la fotografia amb la tècnica de l'stencil. Aquesta tècnica treballa l'obra a l'estudi i es plasma al suport amb la utilització de plantilles. Un dels artistes més coneguts que treballa amb aquesta tècnica és Banksy, que de fet la va apadrinar per donar-la a conèixer dins el circuit anglès convidant-la a participar en una exposició.

Aquesta tècnica, utilització de plantilles, permet fer que el temps de la intervenció sigui molt més ràpid. Les dones solen ser les protagonistes d'aquesta artista, personatges que són icones de la cultura pop que ens miren directament des del mur on han estat impreses.

En la seva intervenció a Girona ens va deixar el rostre de tres homes, entre els quals podem reconèixer dos activistes que van lluitar pels drets dels afroamericans a Nord-amèrica: Martin Luther King i Malcolm X.

12 Culkeen

Data desconeguda. Carrer de Bonastruc de Porta

Culkeen és un artista urbà francès que viu entre Sète, Montpellier i Barcelona. La seva identitat és un misteri, però sí que podem dir que realitza les seves propostes amb múltiples tècniques, com stencil, enganxines o aquarel·les. Sovint fa servir referents de persones conegudes, ja sigui de caràcter més recent, com Donald Trump, Elon Musk o Jair Bolsonaro o més històric, com Audrey Hepburn o Frida Kahlo. També utilitza personatges de videojocs i de ficció, com en aquest cas, Mario Bros i altres dissenys propis, com el panda que hi ha a sobre seu.

13 Rata con corbata

Data: desconeguda. Carrer Bonastruc de Porta

Rata con corbata és el pseudònim d'Aleix Font, artista nascut a Sabadell l'any 1984. Comença a estudiar Belles Arts a la Universitat de Barcelona, però ho interromp mer marxar dos anys a Brasil, on aprèn tant graffiti com pràctiques murals. Quan torna, finalitza els seus estudis i els complementa a la Facultat d'Educació Social i Filosofia de la Universitat de Girona. Actualment treballa com a educador artístic en tallers i projectes participatius, àmbit que combina amb la seva pròpia pràctica i amb el treball gràfic.

La seva obra personal s'inspira en l'exploració de l'espai. Aquest és l'element que condiona les seves propostes i el punt de partida per tractar qüestions vinculades a les desigualtats, les fronteres o la perifèria. En les seves intervencions, busca que l'espectador acabi de completar el significat a partir de les seves pròpies experiències.

En aquest cas, ens trobem amb formes arrodonides per les quals l'artista ha utilitzat colors que són habituals en la seva obra, com el negre, el verd i el rosa.

14 Marta Salvador

Data: desconeguda. Carrer Bonastruc de Porta

Artista que explora diferents llenguatges artístics mitjançant un estil personal vinculat a la il·lustració. De fet, va estudiar Il·lustració a l'Escola Massana de Barcelona i a partir de llavors va desenvolupar composicions que oscil·len entre la quotidianitat i els somnis, la tendresa i l'estranyesa, la realitat i la fantasia.

Va ser resident a La Volta (Girona), on va desenvolupar la seva faceta d'escultora a través del treball amb la fusta i la ceràmica i també creant objectes funcionals i artístics per a la llar i necessitats diàries.

En el marc de l'itinerari, ens trobem amb una figura femenina que respon a l'estil personal de l'artista. Els cabells d'aquesta figura es barregen amb la vegetació que creix i que baixa pel pilar de sota les vies. Cal comentar que la seva proposta inicial ha estat intervinguda, ja que inicialment es tractava d'una figura nua, a la qual algú li ha tapat la part superior. Aquest tipus de sobreposicions en les intervencions urbanes són habituals i formen part del propi joc a l'espai públic.

15 Cristina Lliurat
2015. Carrer de Bonastruc de Porta

Cristina Lliurat, nascuda a Parlavà l'any 1989, és una artista que utilitza diversos llenguatges artístics. Es va formar a l'ERAM on va cursar els estudis de Grau en Audiovisuals i Multimèdia. A Girona ha fet diverses intervencions pictòriques i l'any 2015 va participar en el Festival Milestone.

En els seus treballs habituals utilitza la figuració, tot i que a vegades utilitza el color, ho fa molt mesuradament i gran part de la seva obra és en blanc i negre. La representació d'animals és un dels seus temes recurrents. A la intervenció sota les vies ens mostra un grup de rèptils en blanc i negre, amb els quals juga entortolligant la columna i genera un moviment helicoidal amb què ens convida a girar-hi al voltant. Les formes ondulants amb les quals les dibuixa referma aquesta sensació de moviment continuat i genera en algun punt d'aquest gir una abstracció de la figuració principal.

16 Jofre Oliveras
2015. Carrer de Bonastruc de Porta

Nascut a Girona l'any 1989, va participar en el Festival Milestone l'any 2015. Oliveras s'ha format en comunicació i gestió cultural, defineix l'art com un procés d'innovació en el llenguatge. Per a les seves intervencions, utilitza patrons geomètrics que doten les seves representacions d'un moviment continuat, els patrons acaben configurant noves imatges. Gairebé en totes les seves obres utilitza el blanc i el negre amb les quals explora la figuració de forma sòbria. A la intervenció *Doble hélice* sota les vies, l'artista utilitza les aus com a motiu per representar la geometria de l'ADN. Les seves pinzellades i la tècnica de treball és molt més propera a les pràctiques pictòriques que a les dels grafiters.

17 La Perra Laika

Data desconeguda. Carrer de Bonastruc de Porta

El pseudònim que fa referència a l'episodi històric que va ocórrer l'any 1957, quan la Unió Soviètica va decidir enviar a l'espai una gossa anomenada Laika per observar i recollir les seves dades i constants vitals. La Perra Laika és un artista multidisciplinari que es mou entre la il·lustració, l'humor gràfic, la pintura i la música. Fa més de 10 anys va començar a publicar a fer vinyetes humorístiques al blog del mateix nom. Igual que Rata con Corbata i Marta Salvador, ha estat resident a La Volta.

La seva intervenció a l'espai públic segueix la seva línia d'humor fent una al·lusió a la diferenciació no sempre clara entre graffiti i mural.

18 Ericalcaine

2012. Carrer de Bonastruc de Porta

Ericalcaine és un artista italià que es va donar a conèixer a començaments del segle XXI a Bolonya, ciutat on es va formar, a l'Acadèmia de Belles Arts. A Bolonya realitza algunes intervencions amb Blu, que també va participar en el Festival Milestone en l'edició del 2013 i en el qual van treballar també conjuntament. L'artista utilitza diversos llenguatges artístics per expressar-se: dibuix, il·lustració, vídeo, instal·lació.

L'artista és conegut pels seus treballs al voltant de personatges zoomòrfics, animals amb quelcom d'humà, encara que s'allunya dels llocs comuns de la representació habitual dels dibuixos animats i és molt més proper als il·lustradors que treballen el gravat. A Girona va fusionar la imatge de dues llegendes: La cocollona i Les mosques de Sant Narcís, desplegadas en un mural gegantí que ocupa un edifici de sis plantes.

19 Pau Morales
Data desconeguda. Carrer figuerola

Pau Morales va rebre formació artística a l'Escola Municipal d'Art (EMA) de Girona i posteriorment va cursar Belles Arts a la Univeristat de Barcelona.

La seva pràctica artística inclou l'escultura, la il·lustració, el graffiti, la pintura mural, l'animació, el vídeo i la música, entre d'altres. Interessat pel jazz, la improvisació i el ritme associat a aquest estil de música és quelcom que intenta traslladar a la seva obra.

La seva obra es caracteritza pels colors vius amb contrastes elevats i formes dinàmiques que busquen transmetre optimisme. Trobem les seves intervencions a diferents indrets de Girona, especialment en persianes de comerços i portals, les quals podem identificar fàcilment degut al seu particular estil.

20 3ttman
2016. Gran Via de Jaume I

Anteriorment (Punt 4 de la ruta) ja hem parlat de 3ttman, pseudònim del conegut artista francès Louis Lambert. En aquesta altra intervenció que va portar a terme a l'edició de l'any 2016 al Festival Milestone, l'artista ens ofereix el projecte Just chatting through a través del xat, en què s'expressa a través dels emojis que s'utilitzen en els telèfons mòbils. Aquest treball l'ha executat en ciment al terra del carrer perquè, segons l'artista, és el que veiem quan caminem amb el mòbil a la mà.

D'aquesta manera vol establir una connexió amb el públic, un diàleg directe amb uns missatges curts expressats en un llenguatge que ha esdevingut comú en la seva utilització digital. Els emojis passen de la virtualitat dels dispositius mòbils a la realitat del ciment rugós de la intervenció a l'espai urbà desproït dels habituals colors.

Moltes de les rajoles intervingudes per l'artista han estat ja retirades en actuacions posteriors de millor del paviment. És per això que trobar-les es converteix gaírebé en un joc.

21 sokon
2021. Gran Via de Jaume I

Sokon comença a pintar graffitis l'any 1993 pintant, coetani del grup de hip-hop Geronación i de la cantant Ariana Puello amb els quals col·labora en diferents creacions. L'any 2000 decora les primeres botigues Bershkas d'Espanya. Entre el 2001 i el 2004 publica revistes impreses, crea i distribueix una marca pròpia de camisetes i és patrocinat de Montana Colors. Actualment, treballa en comunicació visual, 3D i branding per a empreses. En l'actualitat treballa en la comunicació visual, el 3D i el branding per a empreses, recentment dedica més temps a la creació i recerca artística.

Sovint, utilitza el seu propi tag per als seus graffitis, tot i que també ha realitzat altres intervencions en què apareixen mans o altres elements. Un exemple és el mural que ha realitzat per l'escola FEDAC de Sant Narcís.

Normalment utilitza colors cridaners, amb una paleta diversa. El seu estil s'emmarca en el denominat wild style, un tipus de graffiti tipogràfic que incorpora formes entrelaçades i sobreposades de manera tan complicada que sovint és difícil de llegir les lletres que el componen. Aquest estil de graffiti és considerat com un dels més difícils de dominar.

22 Pau Morales
Data desconeguda. Passeig de Canalejas

Pau Morales és l'artista que ha pintat la persiana del restaurant La Cevicheria. Anteriorment ja hem parlat de la seva trajectòria. En aquesta ocasió, només cal afegir que la seva proposta segueix el seu estil habitual, amb colors vius, contrastos i formes arrodonides i alegres. La seva intervenció, en consonància amb la cuina peruana que ofereix el restaurant, mostra una persona andina tocant la flauta típica d'aquesta zona sud-americana.

23 bushido ronin
2019. Pujada de Sant Feliu.

Aquesta és una intervenció signada per Bushido Ronin. Aquest és el pseudònim de Pep Bosch Calvo, qui es dedica professionalment al món audiovisual i del cinema.

La seva intervenció és de caire més espontani o, almenys, no s'emmarca oficialment en un esdeveniment artístic de la ciutat. Igual que la intervenció d'Ericalcaine i la de Reskate, aquesta també fa al·lusió, de manera clara, a les mosques de Sant Narcís. Proposant el hashtag #mosquesdegirona buscava la complicitat de les persones que s'adonessin de la seva intervenció, la qual va anar apareixent a diferents punts, tant de la ciutat de Girona com d'altres.

24 Pau Morales
Data desconeguda. Carrer d'en Jaume Pons Martí

L'artista ens mostra, en aquest cas, el típic paisatge de Girona, tot i que reinterpretat amb el seu estil particular.

25 RICE
2020. Plaça de Sant Pere

Rice és un artista visual graduat en Belles Arts per la Universitat de Barcelona. La seva producció artística es desenvolupa principalment a l'espai públic, on hi mostra els seus interessos, preocupacions i reflexions mitjançant la pintura. Els carrers li proporcionen, doncs, una mena de plataforma o d'entorn per a crear intervencions site-specific que reactiven l'atenció en l'espai públic.

En aquest cas, la seva proposta s'emmarca dins del festival Inundart, per al qual va pintar dos retrats que buscaven indagar en la idea de mirada, buscant també la mirada de les persones que passen pel carrer.

26 Agostino lacurci
2015. Carrer del Bellaire

Agostino Lacurci és un artista italià nascut a Fogia, amb estudis en arts visuals, il·lustració i animació que s'inicia en el món professional l'any 2006. A més a més de treballar com a il·lustrador en projectes editorials, al cinema i en el món publicitari, també ha treballat com a professor fent classes de muralisme a joves. La seva experiència com a professional en el món de la il·lustració infantil es deixa entreveure en els seus treballs d'art urbà.

Les seves intervencions tenen un punt d'ingenuïtat, aparentment, ja que domina perfectament l'espai grandiloqüent de forma estructurada i precisa. Els colors suaus es combinen geomètricament en un joc de llums i ombres que doten el dibuix d'una gran força. En la seva intervenció al Festival Milestone Project a Girona l'any 2015, ens va deixar una mostra que reflecteix perfectament la seva forma de treballar habitual amb la figura d'un home que se situa entremig dels núvols per somniar.

27 reskate
2017. Carrer de Sant Pau

Col·lectiu format per María López i Javier de Riba, artistes visuals de Donostia i Barcelona respectivament. Van començar a treballar junts creant el projecte Reskateboarding, que va néixer amb la intenció de rescatar taules d'skate abandonades i donar-los-hi una segona vida. El seu taller i estudi es troba a Sants (Barcelona), des d'on treballen en disseny gràfic, murals, il·lustracions, exposicions i instal·lacions.

Adapten i van canviant la seva tècnica, ja que estan convençuts que no hauria de ser quelcom irreflexiu, sinó que ha de tenir sentit en relació amb el missatge que es vol transmetre. Sovint s'interessen per històries i fets de la cultura local, establint així connexions amb l'espai on intervenen.

La seva proposta a Girona està emmarcada en el Festival Milestone i forma part d'un projecte dels artistes que es titula Harreman. Harreman és una paraula basca que vol dir relació. Està formada pels verbs "hartu" (rebre) i "eman" (donar). Per aquest projecte fan ús de pintura fotoluminiscent, que permet obrir l'obra a diferents lectures: de dia mostra un cavall i de nit, gràcies a aquest tipus de pintura, hi apareix una mosca brillant. La seva intervenció a Girona, doncs, fa referència a la llegenda més famosa de la ciutat, la de les mosques de Sant Narcís.

28 Lucy McLaughlan
2012. Carrer del Bellaire

Lucy McLaughlan és una artista anglesa nascuda a Birmingham l'any 1978. Forma part del grup Beat13 i habitualment els seus treballs combinen dibuix, disseny i música. Lucy va participar en el Festival Milestone Project l'any 2012, va crear dues pintures en els murs de la via del tren que creua Girona. L'artista treballa fonamentalment amb blanc i negre, combinant l'abstracció de formes de la natura amb rostres esquemàtics que ens recorden les màscares africanes, utilitzades pels pintors cubistes. Aquests motius els podem veure a la seva intervenció al carrer de Sant Pau. La forma del rostre apareix enmig d'una composició que s'estructura de forma ascendent, en una ondulació suau com si estigués situada entremig de les fulles. Amb la intervenció situada a la ronda de Pedret ens mostra un món més volàtil inspirat en un altre dels seus motius recurrents: les aus. Les formes volen en un espai molt més espaiat i creuen horitzontalment la composició també realitzada en blanc i negre.

29 Vhils
2012. Carrer de Palamós

Alexandre Farto, conegut com a Vhils, és un artista portuguès nascut a Lisboa que treballa principalment el retrat. La seva tècnica de treball prové de l'experiència de la seva trobada amb un grup d'artistes urbans que treballaven traient la pintura de les parets amb espàtula.

Si alguna cosa caracteritza Vhils, és la seva tècnica a l'hora de la dur a terme els seus treballs a l'espai públic. Una tècnica que s'apropa més a l'escultura que a la pintura, crea els seus retrats en negatiu utilitzant espàtules, cisell i martell per gravar la pedra dels murs.

Una de les tècniques per les quals és conegut aquest artista és per tallar part del mur amb un trepant, enganxar-hi paper com si fos un stencil i després fer-lo explotar per destruir part del mur i fer sorgir d'aquesta explosió el retrat a la superfície.

En la seva intervenció a Girona ens va deixar el rostre d'una persona gran que sorgeix d'arbre per interpel·lar-nos amb la seva mirada, mentre un grup d'infants hi juguen al voltant. Actualment, aquesta obra s'ha anat degradant per la pròpia acció natural del seu entorn, que s'ha tornat a regenerar i ha fet que la intervenció vagi quedant difuminada i camuflada amb el mur on s'ubica.

7. Crèdits

Itinerari d'Art Urbà
Ajuntament de Girona
Àrea de cultura
Bòlit, Centre d'Art Contemporani. Girona
Desenvolupament: Cultural Rizoma

Totes les imatges han estat preses per Olga Taravilla Baquero i Cultural Rizoma, excepte:

Pàgina 5. Domini públic.
Pàgina 6. Wikimedia / Rgs25.
Pàgina 26. Extreta del webs dels artistes.

Actualització: octubre 2023.